

Planprogram

Revidering av Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA)
2025 - 2026

Høringsversjon

Innhold

1. Formål med planarbeidet	2
2. Planprosessen	3
2.1. Fremdrift.....	3
2.2. Forholdet til andre planer under revisjon	3
3. Organisering av planarbeidet og opplegg for medvirkning	4
3.1. Politisk organisering	5
3.1.1 Regional planmyndighet.....	5
3.1.2 Planutvalg	5
3.1.3 Politisk referansegruppe	5
3.2. Administrativ organisering	5
3.2.1 Administrativ referansegruppe	5
3.2.2 Ekstern prosjektgruppe	5
3.2.3 Prosjektgruppe	6
3.2.4 Tematiske arbeidsgrupper	6
3.3. Opplegg for medvirkning	6
3.3.1 Planverksted Vestfold	6
3.3.2 Midtveiskonferanse	7
3.3.3 Grupper som krever spesiell tilrettelegging	7
3.3.4 Medvirkningsarenaer for ulike aktører – oppsummert oversikt.....	7
4. Temaer for revisjon og kunnskapsbehov.....	8
4.1. Bolig.....	9
4.2. Handel.....	11
4.3. Næring	12
4.4. Geologiske forekomster, mineralressurser og massehåndtering	15
4.5. Dyrket og dyrkbar mark.....	16
4.6. Natur, friluftsliv og grønnstruktur.....	17
4.7. Andre oppdateringer og kunnskapsbehov	18
4.8. Konsekvensutredninger	21
5. Rammer for planarbeidet	21
5.1. Vestfoldplanen og innføring av planmodulen i Framsikt.....	21
5.2. Statlige føringer	22

1. Formål med planarbeidet

Gjennom *Vestfoldplanen – Regional planstrategi for Vestfold 2024-2028* er det vedtatt at **Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA)** skal revideres. RPBA omhandler helhetlig og bærekraftig arealpolitikk. RPBA knytter sammen innholdet i andre relevante regionale planer og strategier, og vurderer og avklarer prinsipper for arealbruk til ulike formål opp mot hverandre, for å finne bærekraftige felles løsninger for regionen, i samarbeid med kommunene.

RPBA ble først vedtatt i 2013, som en felles, forpliktende plan for langsiktig arealbruk fram til 2040. Planen ble utviklet i et bredt samarbeid med vestfoldkommunene, arbeidsgiverorganisasjoner, statlige etater og sentrale organisasjoner. Utarbeidelsen av planen var et felles løft og skapte stort engasjement, og planen ble vedtatt med stor grad av konsensus. Planen ble deretter revidert i 2019. Bakgrunnen for revisjon var at alle kommunene hadde vært gjennom en rullering av kommuneplanene, der RPBA ble lagt til grunn i planprosessen. Det ble sett på som nyttig å bruke disse erfaringene til å justere, spisse og forbedre planen før neste runde med kommuneplanarbeid.

Planen trenger oppdatering i henhold til nye nasjonale forventninger og samfunnsutfordringer. Vestfoldplanen peker på utenforskap, demografiske endringer, lav verdiskaping og arealknapphet som sentrale utfordringer for fylkets utvikling. For å styrke Vestfold som en attraktiv region må det tilrettelegges for befolkningsvekst, næringsutvikling, flere arbeidsplasser og økt verdiskaping, samtidig som arealforvaltningen er bærekraftig. Mange av de verdifulle arealressursene ligger tett på bebygde arealer og infrastruktur, og med økt fokus på klima, naturmangfold og behov for langsiktig ressursforvaltning, og sammenhengene mellom dette, har det kommet en økende innsikt i behovet for å ta vare på arealene våre. For få til ønsket utvikling i Vestfold, i tråd med nasjonale rammer og føringer, må derfor revidert RPBA balansere hensyn mellom vekst og vern, samt avveie og sette rammer rundt hvilke behov som vektas som viktigst hvor. Planprosessen er en mulighet til å skape tillit og engasjement, og bygge felles forståelse og målsetninger med kommunene.

Det overordnede formålet med planarbeidet er **å skape felles og omforente prinsipper med kommunene for arealutviklingen i et kommunalt og regionalt perspektiv**. Kommunene er lokal arealmyndighet, og ansvarlig for arealutviklingen innenfor egne kommunegrenser. Fylkeskommunen er regional arealmyndighet, og har en viktig rolle i å se arealutviklingen på tvers innenfor fylkets grenser og i tråd med nasjonale føringer. Målet at kommunene og fylkeskommune i fellesskap omforenes om 'spilleregler' for arealutviklingen i fylket vårt, som gir kommunen like muligheter til utvikling og som legger til rette for å utløse potensialet i kommunale planer. RPBA skal bidra til økt bosteds-, besøks- og bedriftsattraktivitet, innenfor rammene av bærekraftig utvikling. En regional arealpolitikk med fokus på tilgjengelige boliger, nærhet til arbeidsplasser og kollektivtilbud gjør hverdagen enklere for dem som ikke har bil, og kan bidra til økt deltagelse og redusert utenforskap.

2. Planprosessen

2.1. Fremdrift

Arbeidet med å revidere planen vil foregå i tre faser, hvor fase 2 vil være mest tidkrevende:

1. Oppstart og utarbeidelse av planprogram.
2. Utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag og planforslag med handlingsprogram.
Inkluderer også forberedende arbeid (i dialog med kommuner og statsforvalter).
3. Planforslag på høring, revidering av planforslag og endelig vedtak av ferdig plan.

Under vises en foreløpig og forenklet fremdriftsplan.

År/mnd.	2025												2026												2027	
	1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12	1	2		
Planprogram																										
Adm. arbeid																										
Skrivefrist																										
Vedtak om høring																										
Høringsperiode																										
Skrivefrist																										
Vedtak																										
Planarbeid																										
Kunnskapsgrunnlag																										
Regionalt planverksted																										
Midtveiskonferanse																										
Lage handlingsprogram																										
Høring																										
Skrivefrist																										
Vedtak om høring																										
Høringsperiode																										
Revidere plan (etter innspill)																										
Skrivefrist																										
Endelig vedtak																										

Figur 1: Forenklet fremdriftsplan som viser forslag til planprosess med skrivefrister, milepæler (vedtak), høringsperioder, planarbeid og medvirkning.

2.2. Forholdet til andre planer under revisjon

Følgende regionale planer og strategier – som i ulike grad kan ha påvirkning på arealbruken, eller har tilgrensende tematikker til RPBA – skal revideres eller er allerede godt i gang:

- Regional plan for kystsonen i Vestfold
- Regional klima- og energiplan
- Regional plan for areal- og kraftkrevende virksomhet

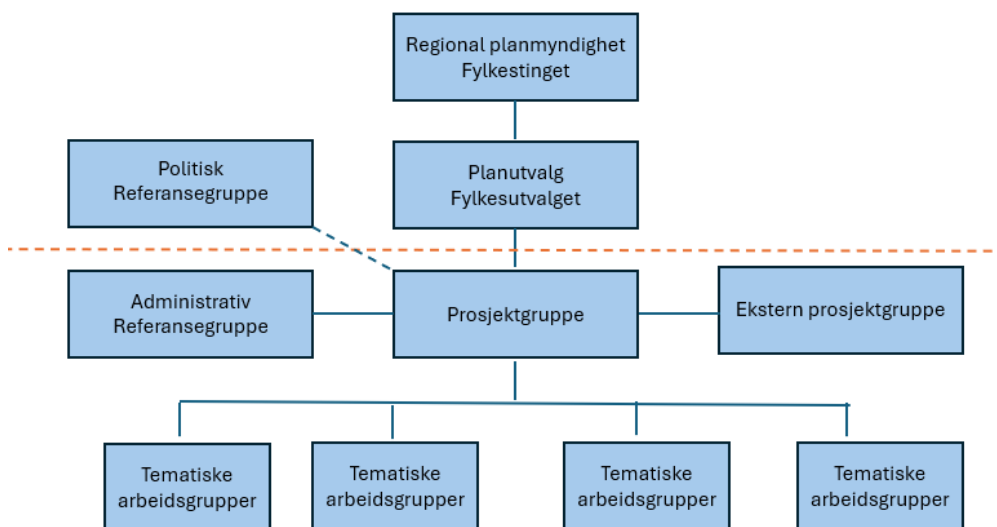
- Regional plan for mobilitet
- Regional strategi for kultur, reiseliv og opplevelser
- Regional næringsstrategi for mat og skog

Disse planarbeidene må ses i sammenheng, og opplegg for dette beskrives under Planverksted Vestfold og ellers der det er relevant. Det kan være aktuelt å opprette tematiske arbeidsgrupper på tvers av noen av disse planene, der felles tematikk gjør dette relevant. Det er videre opprettet en intern arbeidsgruppe for prosjektledere for de regionale planene og strategiene som skal revideres, for å sikre intern samordning og koordinering.

Ettersom RPBA samler arealføringer fra andre regionale planer og strategier, må RPBA vedtas samtidig som eller etter disse. Dette anses ikke å være et problem, da disse planene og strategiene vil ligge foran eller likt som RPBA i "planløypa". Hvis det legges opp til samtidige vedtak, synliggjøres det at eventuelle endringer i de andre planene/strategiene også vil føre til endringer i RPBA.

3. Organisering av planarbeidet og opplegg for medvirkning

Planarbeidet ledes av Vestfold fylkeskommune og organiseres på følgende måte:

Figur 2: Figuren viser politisk og administrativ organisering av arbeidet.
Opplegg for medvirkning kommer i tillegg, og beskrives under kap. 3.3.

Sektor samfunnsutvikling er prosjekteier, mens det praktiske ansvaret med prosjektledelse ligger i seksjon samfunn og plan. Det er opprettet en prosjektgruppe som er ansvarlig for fremdrift, prosess og faglige innhold. Arbeidet vil også følge fylkeskommunens interne organisering, for å sikre dialog og forankring i fylkesdirektørens ledergruppe og i egen organisasjon.

Politisk og administrativ forankring fra lokalt og regionalt nivå er nødvendig for å sikre at partene har felles forståelse for rammer for og formål med planarbeidet. Medvirkning, samarbeid og dialog er en forutsetning for å lykkes med å komme frem til et omforent planforslag.

3.1. Politisk organisering

3.1.1 Regional planmyndighet

Vestfold fylkesting er regional planmyndighet, jf. plan- og bygningsloven (pbl) § 3-4, og øverste ansvarlig organ for planarbeidet. Fylkestinget vedtar oppstart av planarbeidet, og skal behandle og vedta revidert plan.

3.1.2 Planutvalg

Vestfold fylkesutvalg er planutvalg for de regionale planene og har ansvar for saker som berører fylkeskommunens samfunnsoppdrag og regionale interesser. Fylkesutvalget er delegert myndighet¹ til å vedta: i) å sende planprogram på høring, ii) endelig planprogram, og iii) å sende forslag til revidert plan på høring, i tråd med pbl. § 8-3.

3.1.3 Politisk referansegruppe

Fylkestinget vedtok 18.12.24 (sak 167/24) at det skal etableres et politisk partnerskap for samarbeid mellom de seks kommunene i Vestfold og Vestfold fylkeskommune. Formålet med partnerskapet, slik det fremgår av samarbeidsavtalen, er: «*Fylkeskommunen og de seks kommunene i Vestfold skal samarbeide om regionens utvikling og felles utfordringer*». Blant partnerskapets oppgaver er det beskrevet at man kan: «*[...] samarbeide om regionale planer og strategier og utvikling av en attraktiv bo- og arbeidsregion*». Det presiseres at partnerskapet ikke innebærer overføring av vedtaksmyndighet.

Det foreslås at Politisk partnerskap Vestfold fungerer som en politisk referansegruppe og et rådgivende organ for planprosessen. Dette innebærer at prosjektledelsen vil holde partnerskapet løpende orientert om planprosessens fremdrift. Det vil også være aktuelt å løfte ulike problemstillinger til partnerskapet for drøfting og diskusjoner. Det forutsettes at det settes av tid i møtene. Ved første møte vil det avklares grad av involvering fra partnerskapet i planprosessen, og hvor mye tid som da bør settes av.

3.2. Administrativ organisering

3.2.1 Administrativ referansegruppe

Det foreslås at administrativ referansegruppe etableres via KS sitt kommunedirektørutvalg i Vestfold, som er en møteplass hvor kommunedirektører fra Vestfold-kommunene og fylkesdirektør deltar. Å bruke denne møteplassen som administrativ referansegruppe bidrar til styrket samarbeidet, god koordinering og forankring av arbeidet på relevant beslutningsnivå.

3.2.2 Ekstern prosjektgruppe

Det foreslås å opprette en ekstern prosjektgruppe som følger planprosessen tett. Deltakere fra fylkeskommunen er plansjef, prosjektleder og prosessleder for RPBA. Lederne av de tematiske arbeidsgruppene deltar på relevante møter. Kommunene inviteres på rådgivernivå. Statsforvalteren inviteres, og deltar med det nivå de anser som fornuftig. Både kommunen og statsforvalteren

¹ Jf. 'Reglement for delegering i Vestfold fylkeskommune' vedtatt av fylkestinget den 18.06.2024 (sak 99/24).

oppfordres til å utnevne én fast deltaker, samt en vara. Det legges opp til faste månedlige møter i prosjektgruppen.

Det kan være aktuelt at plansjef i kommunene deltar på møter med jevne mellomrom. Behov for og grad av involvering av dette nivået vil avklares i dialog med partene.

Ekstern prosjektgruppe vil benyttes til å drøfte ulike problemstillinger og tematikker, og i samarbeid sikre at man kommer frem til et omforent planforslag. Formålet å sikre koordinering, dialog og forankring av planprosessen.

3.2.3 Prosjektgruppe

Prosjektgruppen har ansvar for gjennomføring av planarbeidet. Prosjektgruppen består av prosjektleder, prosessleder og lederne av de tematiske arbeidsgruppene. Prosjektgruppen har ukentlige møter, samt løpende dialog med fylkesdirektør og direktør for samfunnsutvikling.

3.2.4 Tematiske arbeidsgrupper

Som del av planarbeidet vil det etableres tematiske arbeidsgrupper, som ledes av interne fagressurser. Arbeidsgruppene utarbeider kunnskapsgrunnlag og tekstforslag/innhold til ulike temaer i planen. Det vil være aktuelt å opprette tematiske arbeidsgrupper på tvers av regionale planer, når felles tematikk gjør dette relevant. Det kan eksempelvis være aktuelt å opprette tematiske arbeidsgrupper for temaer som 'næring', 'dyrket og dyrkbar mark' og 'geologiske forekomster, mineralressurser og massehåndtering'. Førstnevnte vil sees opp mot arbeidsgrupper i *Regional plan for areal- og kraftkrevende virksomhet*, mens sistnevnte potensielt kan dra nytte av deltagere fra eksisterende møteplass etablert gjennom 'Forum for massehåndtering – Vestfold og Telemark'. Behov for arbeidsgrupper og møtefrekvens (som kan variere ut ifra tema, forhold til andre planer under revisjon, mv.) vil avklares i forberedende arbeid til og underveis i planprosessen.

I tematiske arbeidsgrupper deltar interne fagressurser fra fylkeskommunen. Det vil også være aktuelt å invitere inn fagansvarlige eller rådgivere fra kommunene og statsforvalter, samt eksterne aktører, der dette anses som relevant. Opprettelsen av tematiske arbeidsgrupper og eventuell involvering av eksterne aktører må sees opp mot deltagelse og involvering i ekstern prosjektgruppe. Når det i dette dokumentet beskrives at noe skal vurderes "*i samarbeid med kommunene og Statsforvalteren*", kan det henvise både til tematiske arbeidsgrupper og til ekstern prosjektgruppe.

3.3. Opplegg for medvirkning

Medvirkning i planprosessen blir gjennomført i tråd med plan- og bygningsloven (pbl) § 5.

3.3.1 Planverksted Vestfold

For å fremme bred faglig medvirkning og sikre effektiv samordning mellom ulike planprosesser, vil fylkeskommunen etablere Planverksted Vestfold. Disse verkstedene skal være en fast møteplass på tvers av fagområder, forvaltningsorganer og organisasjoner, og legge til rette for samordning og løpende medvirkning i utarbeidelsen av regionale planer og strategier (vedtatt i Vestfoldplanen).

Planverkstedene vil særlig innrettes mot utvikling og deling av kunnskap innen relevante temaer, og legge til rette for å gi innspill til utforming av planer og strategier. Når det er hensiktsmessig, vil verkstedene ta opp flere planer/strategier samtidig. Planverkstedene vil trekke på relevante aktører

avhengig av tema, og invitasjonen rettes derfor mot et bredt spekter av deltakere. Dette inkluderer representanter fra kommunene, statlige aktører, næringslivet, frivillige organisasjoner, regionale aktører og interesseorganisasjoner. Hyppighet og opplegg varierer etter behov.

3.3.2 Midtveiskonferanse

Det foreslås å gjennomføre en midtveiskonferanse for revisjonen av RPBA. Dette vil være en viktig milepæl i planprosessen, hvor relevante aktører samles for å drøfte blant annet kunnskapsgrunnlaget og viktige temaer i planen. En midtveiskonferanse gir mulighet til å ha dialog og innhente verdifulle innspill underveis i planprosessen, før planforslag klargjøres for høring. Invitasjonen retter seg mot både politiske og administrative representanter, samt nøkkelaktører fra ulike sektorer, inkludert kommuner, statlige aktører, næringsliv, frivillige organisasjoner, regionale aktører og interesseorganisasjoner.

3.3.3 Grupper som krever spesiell tilrettelegging

For å oppfylle kravet om aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, jf. pbl. § 5-1, vil de fylkeskommunale rådene for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom involveres gjennom hele prosessen. Disse rådene er rådgivende organer for fylkeskommunen og har rett til å uttale seg i saker som gjelder henholdsvis eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom, jf. Forskrift om medvirkningsordninger. Ungdomsrådet vil være en sentral kanal for å sikre medvirkning fra ungdom.

Det legges opp til orientering og dialog med rådene gjennom de ulike fasene i planprosessen. Dette for å sikre at rådene får nødvendig innsikt i hva RPBA er, hvordan de kan bidra i prosessen og bidra til at de kan gi relevante og godt forankrede innspill. I tillegg vil de fylkeskommunale rådene få mulighet til å medvirke på Planverksted Vestfold og midtveiskonferansen.

3.3.4 Medvirkningsarenaer for ulike aktører – oppsummert oversikt

Under følger en oppsummerende oversikt over hvilke arenaer de ulike aktørene inviteres til å medvirke gjennom.

Politisk nivå

Politisk nivå i kommunene og fylkeskommunen inviteres til å medvirke gjennom:

- Politisk partnerskap.
- Midtveiskonferanse.

Det legges til rette for at kommunene kan be om særskilte orienteringer i løpet av høringsperiodene i planprosessen. Disse orienteringene kan bidra til å sikre forståelse av prosessen, og legge til rette for dialog og avklaringer i beslutningsfasen.

Administrativt nivå hos kommunene og statsforvalter

Administrativt nivå hos kommunene inviteres til å medvirke gjennom:

- Administrativ referansegruppe.
- Ekstern prosjektgruppe.
- Tematiske arbeidsgrupper (der dette anses som relevant).

- Planverksted Vestfold.
- Midtveiskonferanse.

Statsforvalteren inviteres til å medvirke gjennom:

- Ekstern prosjektgruppe.
- Tematiske arbeidsgrupper (der dette anses som relevant).
- Planverksted Vestfold.
- Midtveiskonferanse.

Eksterne parter

Statlige aktører på regionalt nivå, næringslivet, samt interesseorganisasjoner og frivillighet på regionalt nivå inviteres til å medvirke gjennom:

- Tematiske arbeidsgrupper (der dette anses som relevant).
- Planverksted Vestfold.
- Midtveiskonferanse.

Grupper som krever spesiell tilrettelegging

Det legges opp til egne orienteringer og dialog med de fylkeskommunale rådene underveis i planprosessen. Rådene inviteres også til å medvirke gjennom:

- Planverksted Vestfold.
- Midtveiskonferanse.

4. Temaer for revisjon og kunnskapsbehov

Et viktig premiss i revisjonen av RPBA er å legge til rette for vekst i befolkning og verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. For å få til dette vil det være nødvendig å balansere hensyn mellom vekst og vern, og avveie og sette rammer rundt hvilke behov som vektas som viktigst hvor. Vestfoldplanen slår fast at *«Klima, energi og natur bør løftes på et overordnet nivå i planen, og det er behov for å vurdere hvordan arealforvaltningen kan bidra til å bevare og øke naturmangfoldet»*. Dette vil ligge som et grunnlag for alle temaer som revideres, og vil sees opp mot arbeidene med *Regional plan for klima og energi* og *Regional plan for areal- og kraftkrevende virksomhet*. Siden forrige revisjon av RPBA har det kommet to nye statlige planretningslinjer som legger føringer for og som må hensyntas i planarbeidet, hhv. Statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet (SPR-AM) og Statlige planretningslinjene for klima og energi (SPR-KE).

En viktig del av revisjonen blir å tilpasse RPBA til målhierarkiet og planmodulen i Framsikt. Dette vil bidra til å skape en tydeligere 'rød tråd' i planverket, og styrke Vestfoldplanen som politisk styringsverktøy. For RPBA betyr dette at samfunnsmålene utgår og erstattes av mer konkrete 'mål'. Dette beskrives nærmere under kapittel 5.1. I samarbeid med kommunene vil det i løpet av planarbeidet vurderes om RPBA bør ha en overordnet visjon eller hensikt, som erstatning for dagens samfunnsmål.

Vestfoldplanen anbefaler en helhetlig gjennomgang av RPBA i denne revisjonen. Det betyr at all tekst skal gjennomgå, og det vil vurderes hvilke deler av planen som skal endres og hvilke som skal videreføres eller kun gjennomgå mindre endringer og tilpasninger. Dette arbeidet vil gjennomføres

i tett samarbeid med kommunene og statsforvalter. Revisjonen vil ta utgangspunkt i gjeldende struktur, men vurdere tilpasninger og endringer for å gjøre RPBA mer oversiktlig og helhetlig.

Inndelingen i temaer under må ikke leses som en indikasjon på en endelig kapittel- eller temastruktur i revidert RPBA. Den viser hvilke temaer som i Vestfoldplanen pekes ut som spesielt relevante for revisjonen av RPBA. Alle kapitler og temaer skal vurderes, og andre tema og punkter som vil vurderes for revisjon omtales under '4.7. Andre oppdateringer og kunnskapsbehov'.

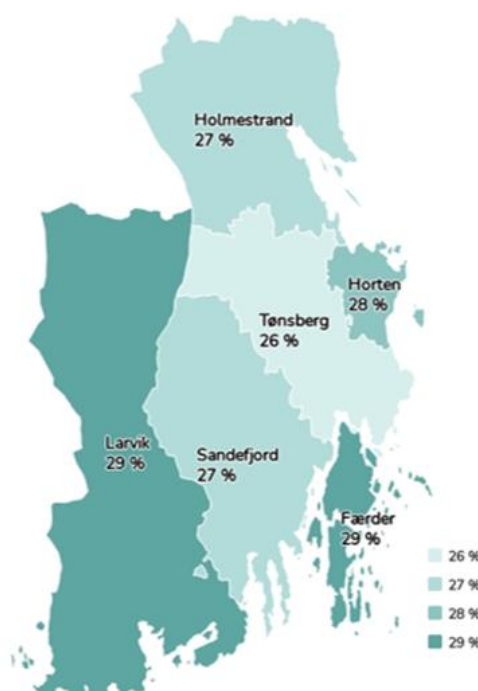
Gjennom planprosessen kan ytterligere behov for revideringer oppstå og disse vil løses løpende. Dersom det identifiseres kunnskapsbehov som går på tvers av de regionale planene og strategiene, vil dette søkes løst i fellesskap.

4.1. Bolig

Bolig er ikke et eget kapittel i gjeldende RPBA, men inngår som en del av hovedgrepet *kompakt by- og tettstedsutvikling*, som sier at hovedvekten av all vekst i Vestfold skal skje som fortetting og transformasjon i eksisterende byer og tettsteder. De langsiktige utviklingsgrensene (satt i gjeldende RPBA og revidert av kommunene i forbindelse med rullering av kommuneplanens arealdel) avgrenser områder for boligutvikling i kommunene.

I Vestfoldplanen løftes befolkningsutviklingen med en økende andel eldre som en utfordring. I dag er 18 % av befolkningen over 67 år i Vestfold, mens dette vil øke til 27-29 % i 2050 (se figur 3). Ifølge Prognosesenteret² vil 75 % av boligbehovet i Norge de neste årene komme som følge av økningen i befolkningen over 65 år.

Selv om eldre bidrar positivt til aktivitet og fellesskap som beriker både byer, tettsteder og distrikter, fører en aldrende befolkning også til økende behov for helse- og omsorgstjenester, økt forsørgerbyrde og lavere skatteinngang. Dette vil være utfordrende for kommunene som er ansvarlige for mange av helse- og omsorgstjenestene. Hvor eldre bosetter seg fremover vil ha betydning for kommunenes ressursbruk til helse og omsorgstjenester. Behovet for å bo trygt hjemme med god, tilrettelagt og universell utformet tilgang på service, helsetilbud, butikker og sosiale aktiviteter blir enda viktigere enn i dag.

Figur 3: Kartet viser forventet andel personer som er 67 år eller eldre i 2050 (SSB tabell 13600).

² https://blogg.prognosesenteret.no/hva-skjer-med-eldreboelgen?utm_source=CON-TEXT&utm_medium=external-link

God tilrettelegging og boligplanlegging kan bidra positivt til at eldre har mulighet til å bo hjemme lenger, men det vil også kunne ha positive effekter for hele samfunnet. Hvor og hvordan vi bor har betydning for hvilke aktivitetstilbud, møteplasser og arenaer som er tilgjengelige, og boligutviklingen kan dermed bidra til å motvirke ensomhet og utenforskap. Nye boligkonsepter med fellesarealer og tilrettelagte naboskap kan bidra til å skape sosiale arenaer og styrke fellesskapsfølelsen, på tvers av generasjoner. En tilstrekkelig og variert boligbygging kan bidra til et økt tilbud av boliger for personer i alle aldre og med ulike behov, og er en viktig brikke i utviklingen av levende byer og tettsteder.

De statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet har nye føringer med hensyn til boligbehov og fylkeskommunens rolle:

6.6 Det bør utarbeides boligbehovsanalyser på regionalt nivå, basert på kunnskap om befolkningsutvikling og boligmarked, for å bidra til tilstrekkelig og variert boligbygging i et regionalt perspektiv. Kommunene bør utarbeide lokale analyser av boligmarkedet, og bør legge regionale analyser av boligbehov til grunn for sin planlegging. [...]

7.1 Overordnet utbyggingsmønster for boliger, fritidsboliger og næring, lokalisering av regionale handel- og tjenestetilbud og hovedtrekkene i transportsystemet med knutepunkter for kollektivtrafikken bør avklares i regional eller interkommunal plan.

I tillegg inneholder Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 en rekke forventninger til fylkeskommunen som berører boligtemaet, inkl. forventning nr. 21:

21 Det legges til rette for tilstrekkelig boligbygging i kommunene i tråd med lokale og regionale behov. Boligbyggingen bør bidra til gode og varierte boligtilbud og bomiljøer for alle.

Disse føringene tydeliggjør behovet for å løfte boligtemaet i revisjonen av RPBA. I planarbeidet vil et tett samarbeid med kommunene være avgjørende for å definere hvilke deler av temaet som er naturlig å innlemme i en regional plan, og identifisere hvordan kommunene og fylkeskommunen kan arbeide sammen for å møte framtidige utfordringer i boligsektoren.

Kunnskapsbehov

På bakgrunn av statlige føringer er fylkeskommunen allerede i gang med å utarbeide en regional boligbehovsanalyse, hvor kommunenes administrasjon er koblet på arbeidet. Arbeidet skal framskaffe ny og samle kjent informasjon om sammenhenger mellom boligbehov, lokalisering, preferanser, demografi, samt boligreserver og ressursbruk til helse og omsorgstjenester. Privatøkonomiske utfordringer i boligmarkedet belyses og ses i sammenheng med kommunens og andre virkemidler. Boligbehovsanalysen skal formidle de fysiske og økonomiske konsekvensene av en aldrende befolkning gjennom GIS-kartlegginger og analyser, og peke på boligbehov i fylket samt muligheter og tiltak i arealpolitikken.

I tillegg til den regionale boligbehovsanalysen, kan Byregnskapene for Vestfoldbyene bidra med kunnskap om befolkningstetthet, boligtyper, arbeidsplasser, arealer, handel, tjenester og byliv i sentrale områder. Dersom det i løpet av planprosessen identifiseres andre kunnskapsbehov knyttet til temaet, kan det være aktuelt å utarbeide supplerende kunnskapsgrunnlag.

Målet er å gi en bedre forståelse av fremtidige utfordringer knyttet til demografi, og et solid kunnskapsgrunnlag som støtter beslutninger i areal- og boligpolitikken.

4.2. Handel

Vestfold har hatt felles føringer og forvaltning av handel og handelsetableringer i lang tid. En av de første planene i fylket var *Fylkesdelplan for etablering av kjøpesentre og sentrumsutvikling i Vestfold* fra 2003. Allerede i denne planen ble det enighet om å unngå handelsetableringer i en sone på 1 km på hver side av E18 utenfor byene, som virkemiddel for å styrke byene i Vestfold. Vestfolds korte avstander gjør at handelsetablering på feil sted i én kommune kan påvirke nabokommunene. Derfor har fylket og kommunene, gjennom flere planprosesser over mer enn 20 år, hatt et tett samarbeid og felles 'spilleregler' som bidrar til at handelsetableringene i fylket styrker byene og tettstedene. Denne langsiktige samordningen har blitt anerkjent nasjonalt som et godt eksempel på hvordan fylkeskommunen kan ta en aktiv rolle som regional utviklingsaktør.

Da RPBA ble vedtatt første gang i 2013, var ikke handel en del av planen. Ved forrige revisjon (vedtatt 2019) ble grunnprinsippene fra *Regional plan for handel og sentrumsutvikling i Vestfold* fra 2009 videreført i RPBAs planbestemmelser og retningslinjer, men temaet gjennomgikk ikke en grundig revisjon. Dette betyr at temaet 'handel' ikke har blitt oppdatert siden 2009. Ettersom det er 15 år siden dette temaet sist ble oppdatert, er det behov for å se dette temaet opp mot endrede føringer, trender, bransjegliding, nye handelskonsepter, mv. Eksempelvis blir dagligvarebutikkene stadig større og tilbyr oftere varer som man tidligere fikk i spesialforretninger, slik som blomster og spylervæske. I tillegg må revisjonen av temaet ta hensyn til nye statlige føringer.

Nasjonal forventning presiserer bl.a. at:

20 *I byer og tettsteder lokaliseres [...] handel og tjenestetilbud slik at de bidrar til å styrke stedenes attraktivitet og bygger opp under sentrumsfunksjonene. [...]*

Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet har et eget punkt knyttet til handel og tjenester (pkt. 3.3) og flere andre punkt som nevner temaet:

3.1 *Utbyggingsmønster og transportsystem må samordnes for å oppnå løsninger som er arealeffektive, begrenser transportbehovet og legger til rette for kollektivtransport, sykkel og gange og fortetting rundt knutepunkter. Hovedtyngden av [...] handel, tjenester [...] lokaliseres i tråd med dette. [...]*

3.2 *I byer og tettsteder skal [...] handel- og tjenestetilbud lokaliseres slik at de bidrar til å styrke stedenes kvalitet, sikre friområder, skaper møteplasser og bygger opp under sentrumsfunksjonene og legger til rette for redusert transportbehov. [...]*

3.3 *Det skal legges til rette for at handelsvirksomhet [...] og publikumsrettede private og offentlige tjenestetilbud lokaliseres med god tilgjengelighet for kollektivtransport, sykkel og gange. Det bør legges til rette for at handelsvirksomhet og andre besøks- og arbeidsplassintensive virksomheter lokaliseres ut fra en regional helhetsvurdering tilpasset eksisterende og planlagt senterstruktur. [...]*

5.1 *Det skal legges til rette for at handelsvirksomhet og andre publikumsrettede private og offentlige tjenestetilbud lokaliseres slik at de styrker sentrumsområder og sikrer innbyggerne god tilgjengelighet til lokalt handels- og tjenestetilbud.*

Selv om de fleste kommunene i den enkle evalueringen gir uttrykk for at bestemmelser og retningslinjer knyttet til etablering og lokalisering av handel fungerer bra, er det også noen som mener at retningslinjene er vanskelig å forstå. Våre egne erfaringer er at dette temaet har vært noe ulikt håndtert og løst i kommunene, bl.a. ved utarbeidelse/revisjon av kommuneplanens arealdel, noe som tilsier at temaet trenger en grundig gjennomgang. En viktig del av revisjonen vil være å, i

samarbeid med kommunene og statsforvalter, vurdere hvilke bestemmelser og retningslinjer som bør videreføres, og hvilke som bør endres.

For å belyse konsekvenser av fremtidige handelsetableringer i Vestfold, setter enkelte av retningslinjene krav til at det skal gjennomføres handelsanalyser. Med utgangspunkt i dette ble det utviklet en handelsmodell som skal legges til grunn når slike etableringer vurderes, og som dekker alle kommunene i Vestfold og Grenlandsregionen. Fordelene med denne modellen er at den sikrer at alle kommunene gjennomfører handelsanalyser på likt og sammenlignbart grunnlag. I tillegg ser den ikke på handel som en utømmelig ressurs, og den kan brukes til å analysere konkurranseflater mellom ulike handelstilbud, f.eks. for å vise hvordan en ny etablering vil kunne påvirke eksisterende handel i regionen. Den kan også brukes for å analysere hvor kundene til de enkelte handelstilbud i modellområdet kommer fra. Utfordringen med modellen er at tallene som ligger til grunn for analysene ikke er oppdatert siden 2017. Som del av planarbeidet bør det derfor vurderes om denne handelsmodellen skal oppdateres med nye tall.

Kunnskapsbehov

For å kunne legge til rette for revideringen av temaet handel og handelslokalisering, er det behov for et oppdatert kunnskapsgrunnlag knyttet til utvikling av og status for handel i Vestfold. Det foreslås å ta utgangspunkt i kunnskapsgrunnlag og analyser gjennomført ifm. forrige revisjon av RPBA. Man vil da både få en status for 2024, samt hvilke endringer som har skjedd siden hhv. 2008 og 2016. Aktuelle temaer for kartlegging er:

- Antall innbyggere og befolkningstetthet.
- Omsetning i handelen, totalt og pr. kategori.
- Dekningsgrad, totalt og pr. kategori.
- Antall ansatte i handelen (totalt og pr 1000 innbygger), totalt og fordelt på postsone/grunnkrets.

I tillegg vil det, i dialog med kommunene og statsforvalter, bli vurdert om det er andre kunnskapsbehov knyttet til dette teamet som bør inngå i analysene.

4.3. Næring

I Vestfoldplanen løftes temaer som utenforskap, verdiskaping og tilgang på kompetanse som viktige utfordringer. For at Vestfold skal kunne tiltrekke seg flere framtidige arbeidsplasser med økt verdiskaping, må det legges grunnlag for en ønsket næringsutvikling med økt sysselsetting, økt verdiskaping, økte skatteinntekter og økt deltakelse. For å bidra til økt bedrifts-, bosteds- og besøksattraktivitet tilrettelegges det for et fylke som er attraktivt for kompetanse, kreativitet og kapital, samtidig som andre viktige samfunnshensyn knyttet til klima, naturmangfold og jordvern ivaretas. Målet er å få på plass en avklart, bredt forankret og ønsket areal- og næringsutvikling som bidrar til et attraktivt Vestfold som beholder og tiltrekker seg næringsliv, innbyggere og besøkende.

For i større grad å adressere regionens behov for arbeidsplasser og økt verdiskaping og bidra til å skape forutsigbare og tydelige rammer for en bærekraftig næringsutvikling, foreslås det at næringskapittelet i RPBA revideres. For å sikre forankring og felles målsettinger, legges det opp til bred medvirkning, aktiv involvering og dialog i planprosessen.

De statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet har som formål at «*Planleggingen skal legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og næringsutvikling, med vekt på gode regionale løsninger*» og at «*Det skal tas hensyn til nærings- og industrivirksomheters arealbehov og samfunnets samlede behov for verdiskaping*» (3.6). Det står også:

3.2 I byer og tettsteder skal [...] næringsvirksomhet, arbeidsplasser, [...] lokaliseres slik at de bidrar til å styrke stedenes kvalitet, sikre friområder, skaper møteplasser og bygger opp under sentrumsfunksjonene og legger til rette for redusert transportbehov. Fortetting og transformasjon av [...] næringsområder skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 en rekke forventninger som berører næringsutvikling, inkludert forventning nr. 34:

34 Det legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer planlegges med et regionalt perspektiv, og energibruk, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene.

I tillegg skal det legges til rette for grønn omstilling, bærekraftig verdiskaping, lønnsomme arbeidsplasser (jf. forventning nr. 31) og sirkulær økonomi (nr. 42), samt videre utvikling av havner og sjøtransport hvor lokalisering og nødvendige arealer vurderes i et regionalt perspektiv (nr. 37). Et viktig fokus i arbeidet må være muligheten for fortetting og transformasjon av eksisterende næringsområder og andre opparbeidede arealer, jf. forventning nr. 49 og SPR-AM pkt. 3.2.

I den enkle evalueringen som er gjennomført til kommunenes administrasjon (se kap. 2.3 for beskrivelse), peker flere respondenter på viktigheten av å videreføre og forsterke prinsippene og retningslinjer for lokalisering av næringsvirksomhet, da disse oppleves som spesielt nyttig i forbindelse med reguleringsplaner og rullering av kommuneplanens arealdel. Andre tilbakemeldinger fra enkelte respondenter går bl.a. på at de regionale næringsområdene har vært bra for kommunens vekst, at det er viktig at RPBA forsterker det regionale blikket som samlet sett styrker Vestfold sin posisjon, at RPBA bør bidra til at kommunene ikke konkurrerer seg imellom om å legge ut mest næringsareal, og at det er viktig å stimulere til økt arealutnyttelse på eksisterende arealer, og da ikke minst innenfor næring.

En viktig del av arbeidet med å revidere næringskapittelet i RPBA, blir å vurdere temaet opp mot ny Regional plan for temaet areal- og kraftkrevende virksomhet (RPAK). RPAK skal undersøke mulighetene for økt verdiskaping og nye arbeidsplasser *innen areal- og kraftkrevende virksomheter* og potensialet for ny fornybar energiproduksjon i Vestfold. Samtidig skal hensyn til miljø, natur og klima ivaretas. RPBA skal på sin side bidra til *økt attraktivitet for næringslivet generelt*, og flere arbeidsplasser i virksomheter som ikke begrenses av svak krafttilgang og arealknapphet. RPBA skal ivareta en generell næringsutviklingspolitikk på arealområdet, og skal bidra til å øke regionens attraktivitet i stor bredde.

Samlet vil de to planene bidra til ønsket næringsutvikling for fylket som helhet. Selv om planene er tematisk adskilt, vil hver av planene ha innvirkning på den andre, eksempelvis knyttet til kunnskap eller eventuelle føringer for arealbruk. Både kunnskap og innhold vil brukes vekselvis mellom planene der det er fornuftig, og det vil vurderes å samkjøre prosessene med eksempelvis en felles

tematisk arbeidsgruppe for temaet 'næring'. En viktig del av planprosessen vil være å avklare avgrensningen av tematikk og innhold i de to planene.

Areal i sjø utenfor strandsonen og marine næringer

Det vil også ses på areal i sjø utenfor strandsonen og muligheter for å tilrettelegge arealer for marine næringer. Som en del av planarbeidet vil det vurderes om dette passer best inn under temaet næring eller som et eget, frittstående tema. Det foreligger allerede noe kunnskap på feltet utarbeidet ifm. revisjon av Kystsoneplanen, og det vil vurderes om det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting.

Kunnskapsbehov

For å kunne legge til rette for revideringen av temaet næring er det behov for en oppdatert beskrivelse av og status knyttet til dagens næringsarealer og næringsliv i Vestfold, og en vurdering av framtidig behov for regionale næringsområder. Slike kartlegginger bør gjøres i tett samarbeid med kommunene. I tillegg vil det være aktuelt å prøve å få en bedre forståelse av Vestfolds attraktivitet for ulike typer næringsvirksomheter.

Å spå fremtidens næringsliv er utfordrende. Samtidig er det viktig å utvikle en felles forståelse av muligheter knyttet til framtidens næringsliv i Vestfold, et tema som vil være gjenstand for løpende dialog gjennom planprosessen. Det er gjennomført innledende møter med alle kommunene, hvor det uttrykkes ønske om at fylkeskommunen følger opp med en felles faglig samling hvor det dykkes ned i tematikken. Det planlegges derfor å invitere kommunene og andre relevante aktører til en prosess hvor målet er å borre i og avklare trender og utviklingstrekk i næringslivet. Dette for å kunne bidra til å svare på spørsmålet om hva slags næringsliv det er mulig og ønskelig å legge til rette for, utvikle og konkurrere om i Vestfold. Dette møtepunktet vil finne sted som det første regionale planverkstedet.

Planverkstedet foreslås fulgt opp med kartlegginger og beskrivelser av tilgrensende og aktuelle tema, slik som eksempelvis:

- Dagens næringsliv i Vestfold – status, utfordringer og muligheter.
- Vestfolds attraktivitet for ulike typer næringsvirksomheter.
- Hva næringslivet er opptatt av i sine lokaliseringsvalg.
- Utdypende om fakta og oppfatninger om trender og framtidig forventede utviklingstrekk.

Det foreslås videre at det utarbeides en oppdatert oversikt over regionale næringsområder, som bl.a. kan inneholde status om arealene og områdene per i dag; hvor mye av området som er utbygd, hvor mye som er ledig/tilgjengelig, og hva som kan tenkes å være potensialet for økt utnyttelse i eksisterende områder. I tillegg vil det vurderes å kartlegge og synliggjøre næringspotensialet i bestående strukturer i byene, som kan muliggjøres gjennom transformasjon. Til sammen kan disse kartleggingene bidra til innsikt i og økt forståelse av hvilket behov Vestfold har for nye områder avsatt til næring. Kunnskapsgrunnlaget som utarbeides vil danne grunnlag for dialog og diskusjoner tilknyttet temaet, og vil bidra til felles refleksjon og økt forståelse knyttet til hvordan regionens behov for arbeidsplasser og økt verdiskaping kan adresseres. Kunnskapsbehovene vil sees i sammenheng med kunnskapsbehovene som blir identifisert i arbeidet med RPAK, og vil bli samkjørt der dette er hensiktsmessig. I dialog med kommuner, statsforvalter og evt. andre aktører vil det også diskuteres om det er andre kunnskapsbehov knyttet til dette teamet som bør inngå i analysene.

4.4. Geologiske forekomster, mineralressurser og massehåndtering

Til tross for å være et arealmessig lite fylke har Vestfold mange geologiske forekomster av nasjonal og internasjonal verdi:

Naturstein: Fylket har verdens største forekomst av larvikitt, Norges nasjonalstein, er landets største produsent av naturstein, og står for over halvparten av nasjonal eksportverdi. Utfordringer knyttes til store mengder overskuddsstein i produksjonen, men bedre utnyttelse har redusert deponeringen av "skrotstein" fra 90 % til 50 % av årlig uttak.

Metalliske malmer og industrimineraler: Vestfold har forekomster av "kritiske råvarer" som er avgjørende for industriell produksjon, teknologiutvikling og det grønne skiftet. Geopolitisk usikkerhet har økt interessen for disse ressursene, og EU og USA har kartlagt forsyningsrisiko. Vestfold opplever økende interesse fra både nasjonale og utenlandske aktører. Kommunene bør være forberedt på hvordan dette kan håndteres strategisk.

Mineralsk byggeråstoff: Tilgang til pukk, sand og grus er essensielt for bygg og infrastruktur, og bygg- og anleggsnæringen stiller strenge kvalitetskrav til byggeråstoffene. Forvaltning av forekomstene må sikre bærekraftig, langsiktig tilgang.

Massehåndtering: Bygg- og anleggsnæringen bidrar til store klimagassutslipp, blant annet gjennom produksjon og transport av byggeråstoff. Økt sirkulærøkonomi, gjenbruk av masser og bedre ressursutnyttelse kan redusere utslipp, støy og behovet for deponier. Fylkeskommunen bør fremme bærekraftig massehåndtering i et regionalt perspektiv.

Geologiske forekomster, inkludert sirkulær massehåndtering, er derfor et tema som er viktig å se i et regionalt perspektiv. Økt fokus på hvordan disse temaene kan løses i revidert RPBA er i tråd med innspill fra kommunene (både gjennom høringsinnspill til Vestfoldplanen og ytret i møter med administrasjon) og fra Statsforvalteren, samt Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging nr. 43 og 44:

- 43 Viktige mineralforekomster sikres i regionale og kommunale planer, og utvinning avveies mot miljøhensyn og andre samfunnsinteresser.
- 44 Helhetlig masseforvaltning avklares i regionale og kommunale planer. Planer for større bygge- og anleggsarbeider avklarer hvordan overskuddsmasser skal disponeres og hvordan nødvendig areal til håndteringen skal sikres. Muligheten for ombruk og materialgjenvinning vurderes, og massebalanse bør tilstrebes.

Som en del av planarbeidet vil det vurderes å utarbeide en *Veileder for massehåndtering*, og behovet for dette vil avklares med kommunene.

I gjeldende RPBA er geologi-feltet delt inn i tre temaer: Overskuddsmasser; Geologisk naturarv; Mineralressurser. Det foreslås at temaet 'Geologisk naturarv' flyttes til og omhandles under temaet 'Natur, friluftsliv og grønnstruktur', da dette er et felt som faller innunder naturmangfoldloven § 1. De to nåværende temaene 'Overskuddsmasser' og 'Mineralressurser' foreslås samlet i et nytt og oppdatert felles tema om 'Geologiske forekomster, mineralressurser og massehåndtering', som har et noe mer næringsrettet fokus.

Kunnskapsbehov

For å fremme sirkulærøkonomi og redusere deponering trengs større "hub'er" med store arealer for effektiv håndtering av overskuddsmasser. Mindre aktører mangler ofte kompetanse og ressurser, og det er behov for et system som muliggjør mellomagring, gjenbruk og gjenvinning. Dette er også påpekt av samferdselssektoren i fylkeskommunen.

Det er nødvendig med GIS-analyser for å identifisere egnede arealer for massehåndtering i et regionalt perspektiv. Tilsvarende analyser har blitt gjennomført tidligere og kan benyttes veiledende, blant annet av SFI'en *EarthresQue - Senter for bærekraftig bruk av overskuddsmasser og avfall i den sirkulære økonomien*¹. Kriterier for slike analyser bør utformes i dialog med kommunene og statsforvalter. Areal egnet for snødeponering kan vurderes gjennom tilsvarende analyser.

4.5. Dyrket og dyrkbar mark

Jordbruksarealet i Vestfold er blant de beste i landet, med gode dyrkingsforhold og en lang vekstsesong. En femtedel av fylkets areal er dyrket jord. Norge produserer under halvparten av grønnsakene vi selv forbruker, men en firedel av landets grønnsaksareal er i Vestfold. Vestfold er altså i særstilling når det gjelder jordbruksareal.

I ny Nasjonal jordvernstrategi fra 2023 er det satt strengere nasjonale krav til jordvern. I *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027* fremheves det at fylkeskommuner og kommuner skal bidra til å styrke jordvernet om redusert omdisponering av matjord i tråd med ny nasjonal jordvernstrategi, og bidra til at driften av jordbruksarealene opprettholdes (forventning nr. 68). Dette betyr at jordvern vil vektes svært høyt i konkrete utbyggingssaker, og det må følgelig vurderes om teksten og retningslinjene knyttet til dyrket og dyrkbar mark i gjeldende RPBA bør oppdateres. Det må også vurderes og avklares hvorvidt RPBA bør inneholde en jordvernsstrategi, i tråd med regjeringens forventning nr. 70: «*For å redusere omdisponeringen av dyrka jord, bør en jordvernstrategi vurderes utarbeidet som del av den overordnede regionale og kommunale planleggingen*». Statsforvalteren i Vestfold og Telemark påpeker også i sitt høringssvar til Vestfoldplanen at de «*anbefaler at det utarbeides en jordvernstrategi for Vestfold*».

En ny *Regional næringsstrategi for mat og skog i Vestfold* er nå på høring, med frist 28. mars. Denne strategien er, som navnet tilsier, en næringsutviklingsstrategi og den forutsetter at jord- og skogbrukets arealer ivaretas for disse næringskjedene, men den omhandler ikke jordvern. Jordvern må derfor være forankret og en del av RPBA. Det er også verdt å merke seg at Vestfold fylkeskommune gjennom gjeldende RPBA har utarbeidet en matjordveileder, og det skal nå utarbeides en nasjonal matjordveileder med utgangspunkt i denne, jf. *Nasjonal jordvernstrategi*.

Kunnskapsbehov

Det finnes allerede en del kunnskap om omdisponering av dyrket og dyrkbar mark, eksempelvis til hvilke formål det omdisponeres, totalt og fordelt på kommuner, samt utvikling over år. Dette er kunnskap som vil oppdateres ifm. revisjonen. I tillegg vil det, i dialog med kommunene og statsforvalter, vurderes om det er andre kunnskapsbehov knyttet til dette teamet som bør inngå i analysene.

4.6. Natur, friluftsliv og grønnstruktur

Vestfold er et lite fylke med mye verdifull natur. Kystnaturen og Oslofjorden er sammen med byene særlig viktig for fylkets attraktivitet, og det er her presset på naturen er størst. Lenger inn i landet har Vestfold større, sammenhengende naturområder som har verdi blant annet for naturmangfold og karbonlagring.

Siden gjeldende RPBA ble vedtatt i 2019, har det kommet en rekke nye føringer innenfor temaet og ny forståelse for sammenhengen mellom natur og klima. FNs naturavtale ble vedtatt i 2022, nye statlige planretningslinjer for hhv. areal og mobilitet og for klima og energi ble vedtatt i desember 2024, og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging fra 2023 sier at planleggingen skal ivareta hensyn til natur, landskap og friluftsliv. Dette innebærer både behov for redusert nedbygging av naturområder, samt økt kunnskapsbehov om fylkets naturverdier.

I formålsparagrafen til de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, er ivaretagelse av naturmangfold og redusert tap av natur- og karbonrike arealer løftet fram. I tillegg er det avsatt et eget punkt om klima, naturmangfold og friluftsliv:

3.10 Det skal tas hensyn til viktige arealer for friluftsliv og naturmangfold, samt karbonrike arealer, slik at disse arealenes kvalitet og evne til økosystemtjenester, karbonlagring og klimatilpasning opprettholdes. Muligheten for å bygge innenfor eller i tilknytning til eksisterende byggeområde skal kartlegges og utnyttes før det vurderes å ta i bruk områder avsatt til landbruks-, natur- og friluftsmål [...] (LNFR-områder) og grøntområder til utbyggingsformål. Planlegging skal bidra til å nå målet om å redusere nedbygging av særlig viktige naturarealer.

De statlige planretningslinjene har også føringer med hensyn til natur i by (4.5) og arealregnskap som redskap for å redusere nedbygging av natur (6.3).

I arbeidet med revisjon av RPBA, må temaet grønnstruktur, som omfatter både naturmangfold (inkludert vilt), friluftsliv, landskap og karbonrike arealer ses opp mot nye nasjonale føringer. Det vil være også sees nærmere på tematikk som er særlig aktuell på grunn av nye føringer eller endrete forutsetninger - for eksempel byøkologi, karbonrike arealer og naturrestaurering. For tema friluftsliv bør planarbeidet forankre arealmessige føringer for å sikre friluftsliv, rekreasjonsarealer, ferdselsårer og forbindelser til disse, nært der folk bor og oppholder seg.

Et tett samarbeid med kommunene og Statsforvalteren vil være nødvendig for kunnskapsutveksling og for å definere hvordan temaet bør ivaretas i den regionale planen. I dette arbeidet bør det også vurderes om og evt. hvordan erfaringer og kunnskap utviklet ifm. utarbeidelse av kommunedelplaner for naturmangfold kan inkluderes som en del av kunnskapsgrunnlaget.

Kunnskapsbehov

På regionalt nivå pågår eller er det gjennomført en rekke prosjekter som bidrar til økt kunnskap innen temaet:

- NIBIO har, i samarbeid med fylkeskommunen, utviklet en kartbasert *Klimagasskalkulator* for beregning av utslipp og opptak av klimagasser fra arealbruk og arealbruksendringer.
- Fylkeskommunen har utviklet *Arealregnskap for Vestfold* som viser endring i arealbruk over tid.

- Fylkeskommunen har utarbeidet en *Intern strategi for naturmangfold*.
- *Landskapsanalyse og verdisetting av arealer for kystsonen av Vestfold og Telemark* ligger som et kunnskapsgrunnlag til regional kystsoneplan for Vestfold.
- *Kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder i kommunene* er i oppstartfasen av revidering. Arbeidet inkluderer også en kartlegging av regionale friluftslivsområder, noe som mangler i Vestfold i dag. Fylkeskommunen har en sentral rolle i gjennomføringen av arbeidet i Vestfold.
- Fylkeskommunen har, sammen med kommunene og friluftslivsorganisasjonene i Vestfold, gjennomført prosjektet *Friluftslivets ferdselsårer*. Prosjektet har resultert i et stort kunnskapsgrunnlag innenfor friluftsliv og bidratt til å synliggjøre tilgang til merkede turstier nært der folk bor og oppholder seg.

I tillegg finnes nasjonale kartdatabaser for både natur, friluftsliv og landskap. I forbindelse med planarbeidet vil det være nødvendig å sortere, bearbeide og eventuelt videreutvikle deler av kunnskapsgrunnlaget som allerede foreligger. I tillegg bør grønnstrukturkartene i gjeldende RPBA vurderes videreutviklet og oppdatert med ny kunnskap. I dialog med kommuner og statsforvalter vil det diskuteres hva som bør synliggjøres i temakartene, og om det er andre kunnskapsbehov knyttet til temaet natur, friluftsliv og grønnstruktur som bør inngå i kunnskapsgrunnlaget.

4.7. Andre oppdateringer og kunnskapsbehov

I Vestfoldplanen pekes det ut flere temaer som spesielt relevante for revisjonen av RPBA. Disse er omtalt i delkapitlene over. I Vestfoldplanen står det videre at alle kapitler og temaer skal vurderes. Under følger en liste over andre tema og punkter som vil vurderes for revisjon, og foreløpige vurderinger beskrives kort. Noen av disse temaene vurderes i innledende fase å kun ha behov for mindre revideringer, men denne vurderingen kan endres i løpet av planprosessen.

- Det foreslås at **dagens oppbygging av RPBA** (kapittel-struktur) som utgangspunkt videreføres, men behovet for enkelte kapitler vurderes i samråd med kommunene og statsforvalter. Dette kan eksempelvis dreie seg om kapittel 2 om utfordringer og muligheter som vurderes i lys av *Kunnskap om Vestfold* og Vestfoldplanens identifiserte utfordringer og muligheter, og kapittel 6 om oppfølging av planen. Det foreslås videre å samle temaer og føringer fra andre regionale planer i et eget kapittel. Dette vil tydeliggjøre hva som er spesifikt for RPBA og hva som stammer fra andre planer, noe som er i tråd med ønsker fra kommunene og deres tilbakemeldinger på hvordan dagens RPBA brukes. Dersom det i planarbeidet kommer frem andre relevante endringsforslag, vil disse vurderes i samarbeid med kommunene.
- Det foreslås at **Hovedgrep: Kompakt by- og tettstedsutvikling (kap. 4)** beholdes, men at innhold og beskrivelser oppdateres. Å videreføre hovedgrepet innebærer ikke at all utvikling skal skje i byene, men at byer og tettsteder prioriteres høyere. Dette er i tråd med nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, som bl.a. fastslår at «*Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og lokalsamfunn, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremme helse, miljø og livskvalitet*». Det foreslås at kapittelet tar utgangspunkt i de tre bærekraftdimensjonene, og beskriver hvordan en kompakt by- og tettstedsutvikling kan bidra til å sikre sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft, i tråd med de tre fylkesmålene vedtatt i Vestfoldplanen. Dette kan eksempelvis for sosial bærekraft

dreie seg om hvordan kompakt by- og tettstedsutvikling med fokus på tilgjengelige boliger, nærhet til arbeidsplasser, handel, tjenester og kollektivtilbud, samt muligheten for å klare seg uten bil, kan bidra til økt deltagelse i arbeidsliv og andre sosiale og kulturelle arenaer, og dermed redusert utenforskap. Det vil videre vurderes om dette kapittelet bør inneholde enten videreførte eller oppdaterte prinsipper for hvordan bygge gode byer og oppnå fortetting med kvalitet.

- I gjeldende RPBA er det satt **langsiktige utviklingsgrenser (LUG)** som avklarer arealer for kommunens langsiktige utbyggingsmønster. Det foreslås at det ikke settes ny LUG i revisjonen av RPBA. Prinsippet om at LUG skal justeres av kommunene ifm. rullering av kommuneplanens arealdel (KPA), i tett dialog med fylkeskommunen, opprettholdes og presiseres. Dette er i tråd med dagens praksis og tilbakemeldinger fra kommunene. For at RPBA skal vise korrekt LUG, vil dette temakartet oppdateres i tråd med gjeldende KPA for alle kommuner. Dette vil gjøres i dialog med kommunene.

Dette punktet må sees i sammenheng med punktet under.

- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark påpeker i sitt høringsinnspill til Vestfoldplanen at arbeidet med RPBA bør sees opp mot regjeringens forventning om **planvask**, og arbeidet med planvask ved revisjon av kommuneplanens arealdel som foregår i flere kommuner.

Det er i dette planprogrammet ikke beskrevet at RPBA skal gjennomgå en planvask i tradisjonell forstand, og RPBA har som en regional plan ikke et tilknyttet plankart. RPBA setter retningslinjer for kommunenes planarbeid, men kommunene er selv ansvarlige for å bl.a. vurdere behovet for de 'regionale næringsområdene' og justere LUG ifm. rullering av kommuneplanens arealdel. Begrepet planvask er likevel nært knyttet til vurderinger som må gjøres i planprosessen, spesielt når det gjelder hvilke hensyn som skal prioriteres hvor, samt hvordan balansen mellom vekst og vern håndteres på tvers av ulike temaer. Dette er viktige aspekter som kommunene må ivareta i sitt videre planarbeid.

Som del av planprosessen vil det vurderes om det er behov for retningslinjer knyttet til planvask ifm. rullering av KPA. Dette er i tråd både med regjeringens forventning nr. 47 og nr. 69 og nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet pkt. 6.4 (se tekstboks under), samt tilbakemelding fra enkelte kommuner gjennom 'enkel evaluering'.

47 Ved revidering av kommuneplanens arealdel, vurderer kommunen om tidligere godkjent arealbruk skal endres av hensyn til klima, naturmangfold, kulturmiljø, jordvern, [...] klimatilpasning, samfunnssikkerhet og et hensiktsmessig utbyggingsmønster.

69 Ved revidering av kommuneplanens arealdel vurderes det om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål.

6.4 Ved revisjon av kommuneplanens arealdel bør kommunen vurdere om tidligere vedtatt arealbruk svarer til dagens og framtidens forventede behov og gjeldende nasjonale og regionale 5 føringer for arealbruk. Det skal vurderes å ta ut eller redusere omfanget av utbyggingsarealer som ikke lenger bør bygges ut.

Dersom det skal gjennomføres en konsekvensutredning som del av planprosessen, vil det i tillegg vurderes om tidligere avsatte, men ennå ikke utbygde områder, i RPBA bør underlegges en ny og oppdatert konsekvensutredning (jf. kap. 4.8).

- Temaet **kulturminner og kulturmiljøer** er ikke pekt ut som spesielt relevante for revisjon, men kulturmiljøvernet kan bidra positivt til en bærekraftig arealpolitikk. Vern av viktige kulturmiljøer styrker natur- og matjordvernet, gjenbruk framfor riving av bygninger har betydelige klimagevinster, og kulturmiljø kan bidra til økt livskvalitet, næringsutvikling og økonomisk utvikling. I planarbeidet vil derfor også dette temaet og dets innhold og retningslinjer gjennomgås og vurderes, i samarbeid med kommunene, for å styrke forankringen og skape en bedre felles forståelse for samspillet mellom kulturmiljø og planlegging/utvikling.

Selv om det foreslås at det ikke settes nye langsiktige utviklingsgrenser (LUG) i revisjonen av RPBA, er det foreslått at prinsippet om at LUG skal settes av kommunene ifm. rullering av kommuneplanens arealdel, og gjennomføres i tett dialog med fylkeskommunen, opprettholdes (se punkt over). I dette arbeidet er koblingen til kulturmiljø og fylkeskommunens rolle som kulturminneforvalter spesielt viktig, ettersom det er avklart at andre hensyn enn vern kan vektlegges høyere innenfor langsiktige utviklingsgrenser (utenom noen avklarte unntak), mens utenfor langsiktige utviklingsgrenser opprettholder kulturmiljøer med nasjonal eller vesentlig regional verneverdi sitt sterke vern.

- Gjeldende RPBA har samfunnssikkerhet og beredskap som et eget tema. Her beskrives det hvordan arealpolitikken kan legge til rette for mer robuste løsninger og redusere faren for uønskede hendelser. Klimaendring, naturfare og planlegging for redusert risiko omtales. I lys av høringsinnspill til Vestfoldplanen vil det vurderes om dette temaet bør endre navn, for å tydeliggjøre at det handler om **arealplanlegging for klimatilpasning og redusert risiko** snarere enn samfunnssikkerhet og beredskap generelt. Det vil fortsatt være aktuelt å omtale temaer som lokal overvannshåndtering (redusere forurensset overvann, lokale oversvømmelser og avrenning til Oslofjorden), flom og skredsikring, mv. Dette temaet vil sees opp mot revisjonen av Regional plan for klima og energi, som vil inneholde en strategisk tilnærming til klimatilpasning.
- I gjeldende RPBA er **barn og unge** sine oppvekstvilkår og mulighet til lek og utfoldelse nevnt under temaet 'Folkehelse' (hentet fra *Regional plan for folkehelse*). *Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen* stiller krav til hvordan hensynet til barn og unge skal ivaretas i den kommunale planleggingsprosessen, samt fylkeskommunens veiledningsansvar innenfor temaet som skal bidra til økt forståelse for hvordan konflikter kan løses og hvordan man kan planlegge slik at barn og unges interesser ikke blir skadelidende. På bakgrunn av dette vil det, i dialog med kommunene og statsforvalter, vurderes om det er hensiktsmessig å utarbeide retningslinjer for temaet.
- Som del av arbeidet med revisjon av de ulike temaene, vil gjeldende **retningslinjer** vurderes. Det vil vurderes om de skal videreføres, endres, delvis justeres eller utgå, samt om det er behov for nye retningslinjer. Mot slutten av planprosessen vil alle retningslinjer i RPBA gjennomgås og vurderes i sammenheng, inkludert de retningslinjene som tilhører temaer som ikke har blitt revidert eller kun har gjennomgått mindre endringer.
- Gjeldende RPBA inneholder syv **temakart**, som viser langsiktige utviklingsgrenser, regionale næringsområder, kulturmiljøer, dyrka og dyrkbar mark, sykkel og kollektiv, grønnsstruktur og

aktsomhet. Som del av planprosessen vil det vurderes hvilke temakart som bør oppdateres og videreføres, hvilke som kan utgå (eksempelvis hvis de er godt ivaretatt i andre, offentlig tilgjengelige kartløsninger) og om det er behov for nye temakart. Dersom det er behov for å oppdatere noen av disse temakartene, kan det utløse et **kunnskapsbehov** som i så fall må dekkes. Dette vil diskuteres med kommunene og Statsforvalter.

- Som del av planarbeidet med RPBA, vil **handlingsprogram** for gjennomføring av planen revideres, i tråd med pbl. § 8-1. Det nåværende handlingsprogrammet vil oppdateres i tråd med forslag til revidert RPBA, og ligge som et separat dokument tilknyttet planen. Det vil tilpasses slik at det passer inn i målhierarkiet og 'den røde tråden' i planmodulen i Framsikt, og dermed bidrar til å styrke Vestfoldplanen som politisk styringsverktøy (se 5.1 for utdypende info). Revidert handlingsprogram legges ut på høring og vedtas sammen med revidert RPBA.

4.8. Konsekvensutredninger

Plan- og bygningsloven § 4-2 slår fast:

For regionale planer og kommuneplaner med retningslinjer eller rammer for framtidig utbygging (...) skal planbeskrivelsen gi en særskilt vurdering og beskrivelse – konsekvensutredning – av planens virkninger for miljø og samfunn.

Dersom det i løpet av planprosessen foreslås endringer av betydning for rammene for fremtidig utbygging, må disse konsekvensutredes.

Dersom det skal gjennomføres en konsekvensutredning som del av planprosessen, vil det også vurderes om det skal gjennomføres en ny og oppdatert konsekvensutredning av områder som tidligere er avsatt i RPBA, men som enda ikke er utbygd.

5. Rammer for planarbeidet

Planprosessen vil gjennomføres i tråd med Plan- og bygningslovens § 1-5 og § 8.

5.1. Vestfoldplanen og innføring av planmodulen i Framsikt

I *Vestfoldplanen - Regional planstrategi for Vestfold 2024–2028* er det vedtatt at RPBA skal revideres. Bakgrunnen for revisjonen er beskrevet tidligere i dette dokumentet.

En viktig del av revisjonen blir å tilpasse planen til målhierarkiet som er bygd opp gjennom Vestfoldplanen og planmodulen i Framsikt. Dette er et viktig premiss for å få på plass 'den røde tråden', og styrke Vestfoldplanen som politisk styringsverktøy. For RPBA betyr dette helt konkret to ting.

For det første vil samfunnsmålene i RPBA utgå, og erstattes av 'mål'. Målene i RPBA vil være mer konkrete enn dagens samfunnsmål, og for å få til den røde tråden i Framsikt vil hvert mål i RPBA

kobles opp mot ett hovedmål i Vestfoldplanen. Det vil i løpet av planprosessen vurderes om RPBA bør ha en overordnet visjon eller hensikt.

For det andre vil ikke lenger handlingsprogrammet ligge som et eget kapittel i RPBA, men vil ligge som et separat dokument tilknyttet planen. Gjeldende handlingsprogram for RPBA er felles med *Regional transportplan (RTP)*, som også skal revideres og inngå i ny *Regional plan for mobilitet (RPM)*. *Handlingsprogram for RPBA og RTP* gjelder i perioden 2024-2027. I forbindelse med innføringen av planmodulen i Framsikt og innføring av 'den røde tråden' skal ikke lenger handlingsprogram være felles på tvers av planer, og handlingsprogram for RPBA og handlingsprogram for RPM skilles i to separate dokumenter.

5.2. Statlige føringer

FNs bærekraftsmål

Norge har sluttet seg til FNs 2030-agenda, som består av 17 bærekraftsmål og 169 delmål for bærekraftig utvikling. FN definerer bærekraft som en utvikling som imøtekommer dagens behov, uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. FNs bærekraftsmål dekker alle samfunnsområder og balanserer de tre dimensjonene til bærekraftig utvikling: sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. Det er samspillet mellom de tre bærekraftsdimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig. Bærekraftsmålene er retningsgivende, og må følges opp i revisjonen av RPBA. Reviderte målene i revidert RPBA vil kobles til de relevante bærekraftsmålene.

Nasjonale forventninger

Staten legger hvert fjerde år frem sine forventninger til regional og kommunal planlegging (pbl. § 6-1). Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 (lagt frem 20. juni 2023) tar utgangspunkt i FNs 2030-agenda. Dokumentet er bygd opp rundt fem perspektiver: de tre bærekraftsdimensjonene – sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft – samarbeid for å nå målene, og samfunnssikkerhet og beredskap. Dokumentet understreker at regional og kommunal planlegging er det viktigste styringsverktøyet fylkeskommunene og kommunene har for å fremme bærekraftig samfunnsutvikling. De nasjonale forventningene består av 72 punkter som skal følges opp i regional og kommunal planlegging, og som dermed må følges opp i revisjonen av RPBA.

Statlige planretningslinjer

Gjeldende RPBA er basert på *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* fra 2014 og på *Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning* fra 2018. Nye Statlige planretningslinjer for hhv. arealbruk og mobilitet og for klima og energi ble fastsatt ved kgl.res. 20.12.2024, og må følges opp i revisjonen av RPBA.

Formålet til **Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet** er «å sikre en samordnet og bærekraftig bolig-, areal- og transportplanlegging, og bidra til mer effektive planprosesser». Videre står det at «Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og lokalsamfunn, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremme helse, miljø og livskvalitet. Planleggingen skal samtidig bidra til reduserte klimagassutslipp, et klimatilpasset samfunn og ivaretagelse av kulturmiljø og naturmangfold, samt redusere tapet av dyrket mark, natur-, villrein- og friluftsområder og karbonrike arealer».

En endring i de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, er at det nå skilles mellom 'regioner med større byer' og 'regioner med små og mellomstore byer, bygdebyer og

småsentre'. I retningslinjene er Larvik, Sandefjord, Tønsberg og Færder definert som førstnevnte, mens Horten og Holmestrand er definert som sistnevnte. For de to kommunene som er definert som 'distrikt' (Horten og Holmestrand) står det beskrevet at planleggingen bør bidra til effektiv arealbruk og styrke og utvikle sentrumsområder, bl.a. ved at det legges til rette for at handelsvirksomhet og andre publikumsrettede tilbud lokaliseres slik at de styrker sentrumsområdene. Det skal vurderes hvordan bebyggelsesstruktur, enkeltbygninger, gater, kulturmiljø, grøntområder og møteplasser kan ha betydning for stedets identitet og bidra til attraktivitet og et levedyktig lokalsamfunn. Den største forskjellen i de to 'bytypene' er at det i spredtbygde strøk utenfor tettsteder kan legges til rette for spredt boligbygging i LNFR-områder. En viktig del av planprosessen blir å vurdere SPR-AM opp mot Vestfold som ett felles bolig-, arbeids- og fritidsmarked og behov for felles prinsipper for å underbygge dette.

Formålet til **Statlige planretningslinjer for klima og energi** er «å sikre at klima og energi vektlegges i planleggingen etter plan- og bygningsloven og øvrig myndighetsutøvelse og virksomhet i staten, kommunene og fylkeskommunene. Klima omfatter både reduksjon av klimagassutslipp, karbonopptak og -lagring og tilpasning til forventede klimaendringer». De statlige planretningslinjene legger vekt på at arealplanleggingen må legge til rette for utslippsfrie, arealeffektive, energieffektive og ressurseffektive løsninger. Omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer, inkludert myr, tidevannssump og andre typer våtmark og skog, skal unngås så langt som mulig, alternative arealer skal vurderes, og konsekvenser skal belyses. Det skal vurderes om tiltak som har negativ klimaeffekt kan unngås, flyttes eller forbedres. Klimatilpasning skal vurderes i regionale planer og det bør legges vekt på helhetlige løsninger og ivaretagelse av økosystemer og arealbruk med betydning for klimatilpasning, som også kan bidra til økt kvalitet i uteområder. Planer skal ta hensyn til behovet for åpne vannveier, overordnede blågrønne strukturer, og forsvarlig overvannshåndtering.

Mesteparten av dette vil ivaretas gjennom Regional plan for klima og energi og Regional plan for areal- og kraftkrevende virksomhet, men også RPBA må ta hensyn til retningslinjene. Planene vil sees i sammenheng.

Nasjonal jordvernstrategi

I 2023 ble det vedtatt en ny nasjonal jordvernstrategi, som sier at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige 2000 dekar, og at målet skal være nådd innen 2030. Både fylkeskommunen og kommunene har en viktig rolle i å følge opp dette målet i sin planlegging.

Vestfold
FYLKESKOMMUNE

vestfoldfylke.no

Postadresse:

Postboks 1213 Trudvang
3105 Tønsberg

Besøksadresse:

Svend Foyns gate 9
3126 Tønsberg

Tlf. 33 34 40 00
post@vestfoldfylke.no

